

JOHN BUNYAN ALS MENSCH EN SCHRIJVER

I.

MOEST eenigen tijd geleden een schrijver klagen dat alles in ons vaderland nog zoo stil bleef rondom de herdenking van Bunyan's 300sten geboortedag, er is sedert dat oogenblik veel veranderd. Er zagen in de laatste maanden tal van publicaties het licht, waarin Bunyan's groote verdiensten met liefde werden uiteengezet, terwijl Nederland zichzelf ook eerde door een geheel nieuwe vertaling van zijn hoofdwerk te doen verschijnen. Prof. van Nes te Leiden, die jaren geleden een mooi boekje over Bunyan schreef, kwam dezer dagen nog eens op deze liefde van zijn jeugd terug en gaf op de vraag, of Bunyan het waard was dat men hem met zooveel enthousiasme herdacht, een volmondig bevestigend antwoord. De liefde die de hoogleeraar in zijn jeugdjaren voor Bunyan heeft opgevat, was dezelfde gebleven tot in zijn ouderdom toe. Mogen wij daarin niet een symbool zien? Een gelijkis, die ons iets te zeggen heeft?

Het is nu ongeveer 300 jaar geleden, dat in het eenvoudige dorpje Elstow John Bunyan, als zoon van eenvoudige ouders, het levenslicht zag. Reeds tijdens zijn leven werd hij geroemd. Hij mocht het geluk smaken dat hij meer dan één herdruk van zijn boeken in handen kreeg en toen hij in 1688 stierf had zijn naam reeds een klank gekregen, die Engeland lief was en een hooge volkswaarde vertegenwoordigde. Toch was dit nog maar een begin van de populariteit die hij daarna zou verwerven. Zijn dood werd de werkelijke wieg van zijn roem en na zijn sterven zien wij den kring van belangstelling al grooter worden. Waar ge tegenwoordig ook komt, overal is Bunyan bekend. Hij neemt een plaats in, zoowel in de kinderkamer als in het boudoir van vorsten en wereldgrooten. Europa kan hem nog niet vergeten maar Azië en Afrika zijn óók bezig hem te leeren kennen. Zendingen weten te vertellen, dat Bunyan's boeken een zeldzamen ingang vinden bij bekeerde heidenen vanwege den grooten eenvoud van hun denkbeelden en het algemeen menschelijk karakter van hun gedachten. Zelfs het tooneel heeft Bunyan geëxploiteerd en gaf de „Pelgrimsreis naar de eeuwigheid” onder mystieke belichting, voor de oogen van een sensatielustig publiek weer. Maar misschien bestaat er geen duidelijker bewijs voor Bunyan's populariteit dan het feit, dat zoowel Roomschen als Protestanten zich vereenigen in het bewonderend genieten van zijn geschriften, die aldus een levende verbinding vormen tusschen twee groepen van Christenen, die sedert eeuwen van elkander gescheiden leven.

Naast alles wat er in ons vaderland over hem geschreven is, is er zeker in dit weekblad nog wel plaats voor een paar artikelen waarin wij hem als mensch en schrijver dankbaar willen eeren en gedenken. Al bezit het Protestantisme geen „heiligen”, favorieten heeft het toch wel. En zulk een favoriet is Bunyan altijd geweest. Hij heeft eeuwenlang de vrome belangstelling van de geloovigen gehad en als er in onze dagen een atmosfeer binnen het Christendom hangt, waarin de figuur van een man als Bunyan niet duidelijk meer aan het licht kan komen, dan is het onze roeping die atmosfeer te zuiveren en een vrije baan te maken voor de roepstem van dezen grooten getuige Gods.

Bunyan behoorde krachtens zijn afkomst tot de „kleine luyden”. Des te merkwaardiger is het, dat hij later beteekenis gehad heeft niet slechts voor hutten en werkmanswoningen, maar ook voor kasteelen en paleizen, zelfs voor het hof. Als het ergens duidelijk blijkt dat God hetgeen „niets is uitverkiest om er hetgeen iets is, door te beschamen”, dan is het hier. Maatschappelijk was Bunyan arm. Al heeft men deze armoede wel eens teatraal vergroot en het voorgesteld alsof Bunyan een soort Jordaankind is geweest zonder kleeren of brood, het blijft toch een feit, dat zijn vader een eenvoudige ketelapper was, een man die langs den weg trok en pannen en ketels aan de deuren afhaalde, die hij dan meenam naar zijn huis en in een eenvoudige werkplaats repareerde. De kleine John zal er dikwijls hebben

bijgestaan in gepeinsd hebben: „wat is vader toch goed en knap” en later zal hij wel eens gedacht hebben dat geen menschenleven zoo stuk en gebroken kan zijn door de zonden of er is altijd een Heeler te vinden, die, evenals de ketelapper van Elstow, het oude nieuw maakt door de wondermacht van zijn goedheid en genade.

Wij weten dat de kleine John als een kind een beslist ondeugende jongen was en dat alles wat zijn lofzeggers van hem vertellen alsof hij een model van braafheid zou zijn geweest, beslist onwaar is. Hij was niet maar ondeugend in den gezonden zin van het woord, maar had bepaald leelijke plooiën in zijn karakter, die, al ze er later niet uitgestreken waren, hem hadden voorbestemd om een misdadiger te worden van een lang niet onschuldig soort. Bij een vroegrijpe lichaamsontwikkeling paarde zich een ziekelijke lust om alle zonden daadwerkelijk te bedrijven, een wensch die hem er bijv. eens toe bracht om te zeggen dat als hij dan tóch verloren ging het veel verstandiger voor hem was om eerst nog eens flink uit alle mogelijke verboden wateren te drinken, wat hij dan ook geducht gedaan heeft.

Dansen, kaarten, liegen en vloeken waren zijn boezemzonden en als hij zich daarmee niet bezig hield, was hij te vinden achter een of ander schunnig boek, een „beestachtige roman” zooals hij zelf zegt, waaruit hij dan nieuwe stof voor zijn schelmenstukken haalde.

Ik wijs er ook hier nog eens op, dat men zijn boeken en vooral zijn „Christenreis” niet goed kan begrijpen wanneer men met deze zonden van zijn jeugd geen rekening houdt; zij komen telkens, verzinnebeeld, in zijn werken voor. Natuurlijk mag men niet te ver gaan en niet zeggen dat alle zonden die in „De Christenreis” zinnebeeldig voorkomen, ook metterdaad door Bunyan zelf zijn gepleegd. De „Christenreis” is niet een letterlijke copie van zijn leven maar zij is er toch wel een zijdelingsche illustratie van. Ik wil er hier bijv. op wijzen, dat de bekende en beroemde geschiedenis die zich afspeelt op de „Kermis der ijdelheid”, in lijnrecht verband staat met wat Bunyan zelf in zijn leven heeft gezien en gedaan. Men herinnert zich de episode nog wel: Christen en Getrouw komen op een zekeren dag op de Kermis der ijdelheid aan, waar zij uitgenoodigd worden allerlei waar te koop en die men daar steeds in overvloedige mate kan krijgen: ambten, titels, vrouwen, lichaam, ziel, zilver, goud, en waar de bezoekers bovendien vergast worden op gratis-voorstellingen van dieverijen, moord, overspel, meeneed enz.

Nu staat het voor den kenner van Bunyan's leven vast, dat hij de stof voor deze aangrijpende teekening ontleend heeft aan één van die jaarlijksche markten die in de buurt van Elstow gehouden werden en die dikwijls allergevaarlijkste plaatsen waren voor de jeugd. Hoe dikwijls zal de opgeschoten John met zijn kameraden zoo'n „jaarbeurs” niet bezocht hebben! Hoe dikwijls zal hij zoo'n kraam zijn binnengegaan en van min of meer nabij dingen gezien en gehoord hebben, die zijn verbeelding beoedelden en die hem, met een van begeerte brandend hart, naar huis deden gaan.

Zoo zitten zijn werken vol herinneringen aan zijn jeugd en zou men aan zijn „Christenreis” als ondertitel den naam kunnen geven dien Augustinus eens voor een zijner werken koos: „confessiones”, „belijdenissen”.

Wat was Bunyan voorts voor een mensch? Een droomer? Een soort Protestantische kloosterling? Een mysticus, die afgestorven was aan het rijke, bloeiende aardsche leven? Ach, men heeft er wel plezier in gehad hem zoo voor te stellen, maar in werkelijkheid was hij alles minder dan dat. Bunyan was een echt kind van den storm. Zooals de tijd waarin hij leefde was, zoo was hij ook zelf: een eerste klas vechtersbaas en een moedige kampioen voor de rechten van de Reformatie, die hij wilde doen zegevieren. Het is waar, dat het hoofdwerk dat hij schreef een „droom” is en dat men hemzelf daarom met het volste recht „droomer” noemen kan. Het is ook waar dat in zeker opzicht in dit boek de man ondergaat in den geïnspireerden peinzers. In de verbeelding van het volk leeft hij altijd voort als de gebonden gevangene, die in zijn gevangenis op een menigte verspreide vellen papier zijn „Pelgrimsreis” zit te schrijven. Maar dat beeld komt heel weinig overeen met den man, die met alle mogelijke elementen van fanatisme in zijn natuur een strenge en militante houding heeft aangenomen tegen de leidslieden van zijn dagen, den man die maandenlang soldaat is geweest maar eigenlijk het soldatenhart nooit heeft verloren.

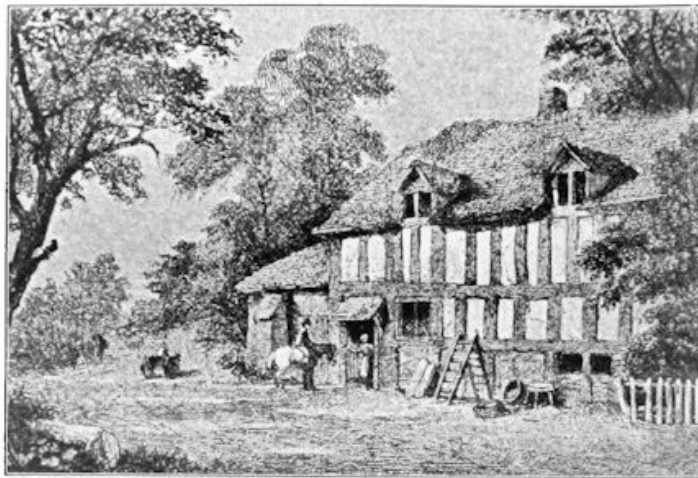
John Bunyan.

Het is waar: na zijn bekeering leefde hij meer in de onzichtbare wereld dan in Engeland. Met de oogen van zijn ziel zag hij het nieuwe Jeruzalem en de straten van safier waar de engelen hun Hallelujah's zingen, maar dat gezicht maakte juist dat hij meer geschikt werd om een goed vaderlander en burger hier op aarde te zijn. Hij die den hemel eenmaal geopend gezien had boven zijn hoofd kan onmogelijk deze aarde een hel laten. Vandaar bijv. dat hij zoo'n uitstekende vader was voor zijn kinderen en zoo'n trouw echtgenoot voor zijn vrouw. Vandaar ook dat hij altijd vol praktische adviezen was voor menschen die hulp en raad bij hem kwamen zoeken. Vandaar ook dat zijn belangstelling zich vooral richtte op de praktische reformatie van het kerkelijk leven: Prayer-book, het vrije gebed enz. En bij allen lof die men zijn „Christenreis" toezwaait, zal men ook nog deze erkenning moeten voegen, dat het boek zoo door en door praktisch in opzet en bedoeling is en van de eerste blijdzij tot de laatste midden in het volle, dikwijls gevaarlijke leven staat. Neen, Bunyan was geen drommer. Hij was de man van de daad omdat hij de man was van de praktijk. Hij stond met zijn twee voeten stevig op de aarde al had hij er telkens last van dat hij met zijn hoofd boven de wolken reikte.

Dr. Griffith zegt, dat hij een teleurgestelde „oud-gediende" van het leger was. Dat kan heel goed waar zijn voor den militairen dienst maar hij is nooit teleurgesteld geweest in het leger van Koning Jezus, want hij zag in, dat betere tijden alleen kunnen komen langs een weg van berouw en bekeering en dat de verbetering dezer wereld niet het werk van het leger kan zijn maar alleen van de Kerk van den levenden God.

Ook als prediker begon Bunyan al spoedig naam te maken en dat is geen wonder want hij was waarlijk een man „van het woord". Wel moet hij het oor van zijn hoorders een enkele maal beleedigd hebben door het gebruik van al te platvloersche uitdrukkingen of beelden, maar men hoorde hem toch graag en hield van hem. Veel meer nog dan Spurgeon en de Witt Talmage was hij een echte volksredenaar met al de charme en gevaren die zulk een mensch kenmerken. Hij sprak meestal voor de vuist weg en greep de gedachten zooals zij zich toevallig voor zijn fantasierijken geest vertoonden. Struikelde hij, dan was dat een welkome gelegenheid om Jacobus' woord te illustreren „indien iemand in woorden niet struikelt, die is een volmaakt man". Het spreekt vanzelf, dat bij zulk een methode van preeken het enthousiasme der overtuiging moet vergoeden wat de reden aan degelijke Schriftverklaring mist. Van Schriftuitlegging kwam dan ook meestal in zijn preeken niets terecht. Hij fantaseerde meer dan dat hij exegetiseerde. „Het laatste oordeel" was vooral een van de geliefkoosde onderwerpen in zijn preeken. Soms kon het dan gebeuren, dat het den hoorders was, alsof zij het sissen van het vleesch hoorden, wanneer roode duivels de lichamen van de verdoemden met vuur verbranden. Zulk soort prediking is afschuwelijk en beantwoordt niet aan de bedoeling waarmee Christus Zijn predikers in de wereld stuurt. Later is er gelukkig wel eenige verandering in deze preekmethode gekomen maar hij blijft toch zijn levenlang een beroep doen op de vrees van zijn hoorders om ze daardoor als 't ware, het Koninkrijk der hemelen binnen te jagen.

Toen hij op het hoogtepunt van zijn roem stond, konden de kerkgebouwen de hoorders niet bevatten. Zelfs een van Oosterzee in ons land en een Frank Thomas in Zwitserland hebben het nooit zoover gebracht dat in den grauwen ochtendschemer een paar honderd menschen geduldig stonden te wachten totdat de deuren van het kerkgebouw opengingen! Zoo was het echter méér dan eens bij Bunyan. Hij was geliefd, maar — wie geliefd is, wordt ook gehaat. Het duurt niet lang of de officieele staatskerk, die dezen ongeordenden lekenprediker niet kon dulden, sluit Bunyan in een gevangenis op waar hij twaalf beste jaren van zijn leven in een gedwongen rust moest doorbrengen die lijnrecht inging tegen den onstuimigen vrijheidszin van zijn karakter. Deze kerker wordt hem echter een Pniël en een plaats van groote, geestelijke bevrijding. Zijn bekeering wordt hier voltooid en zijn geestelijk leven ontvangt er den diepgang dien wij blijvend in de „Christenreis naar de eeuwigheid" kunnen bewonderen.

Bunyan's geboortehuis te Elstow.

Van zijn edele menselijkheid getuigt ook de geschiedenis die ons uit het einde van zijn leven bekend is gebleven. Hulpvaardig als hij was, altijd bereid om anderen in hun nood te helpen, was men hem gaan beschouwen als een soort middelaar in huwelijkskwesties en familietwisten, die dan door hem tot een gunstige oplossing moesten worden gebracht. Zoo was ook nu weer het geval. Toen hij neerlag op zijn ziekbed, vermoed, overwerkt en terwijl hij telkens nog drukproeven van zijn laatste werken ontving, bereikte hem het bericht dat een jonge man in oneenigheid met zijn vader leefde en dat deze hem wilde onterven. Hoewel Reading, waar de vader woonde, 18 uur van Bedford verwijderd lag, liet Bunyan onmiddellijk zijn paard zadelen en reed naar Reading waar het hem inderdaad gelukte den vader milder te stemmen. Verblijd over dezen uitslag wilde hij de gelukkige tijding persoonlijk in Londen aan den zoon gaan vertellen. Het weer was buitengewoon slecht en onstuimig. De regen gutste langs zijn mantel en de flanken van zijn paard af. In Londen aangekomen, werd hij ziek, ernstig ziek. De koorts deed hem urenleng ijlen. Wij weten niet of zijn vrouw en kinderen nog aan zijn sterfbed zijn geweest, maar al was het niet het geval, dan zullen Bunyan's gedachten toch zeker dikwijls gegaan zijn naar die lieve vrouw, die hem zoo dapper het levenskruis had helpen dragen. Tot een vriend, die hem beklaagde omdat zijn lijden zoo angstig was, zei hij: „de school des lijdens is de school des lichts. Daarin leeren wij beter Gods liefde kennen". De allerlaatste woorden die men verstaan kon, waren een herinnering aan de „heiligen in de toekomstige wereld".

Daarna sloten zich zijn lippen en zijn oogen sloten zich ook. Bunyan viel in een diepen slaap. Het was de slaap des doods waaruit hij niet meer zou ontwaken.

Zijn graf ligt in „Bunhill Fields", een kerkhof dat tot geen bepaalde kerk behoorde. Hij ligt er tusschen Angliken die hij heeft bestreden en Roomschen in wie hij zijn vrienden niet kon zien. Maar de dood verzoende al deze tegenstellingen en roept ons toe dat Bunyan een levend lid geweest is van de „Una sancta" de eene, heilige, algemeene Christelijke Kerk die overal haar leden heeft waar Jezus Christus als de eenige troost in leven en in sterven wordt beleden.

„Nooit heeft een doode

meer geleefd dan hij" sprak een redenaar op het graf van een bekenden godloochenaar.

Wij zullen in een volgend artikel zien, dat dit woord ook van Bunyan is waar gewest.

Ds. A. G. WOLF.

GEESTELIJK LICHT

DE school des kruises is de school des lichts, zij ontdekt de ijdelheid, laagheid en goddeloosheid der wereld en laat ons meer zien van de bedoeling Gods. Uit den donkeren rampspoed ontspringt een geestelijk licht.

In tijden van beproevingen ondervinden wij gewoonlijk de aangenaamste gewaarwordingen van de liefde Gods.

Zoo wij van harte afstand deden van de vermaken dezer wereld; wij zouden vanwege onze beproevingen weinig verontrust worden. Omdat men te veel gehecht is aan de vermaken dezes levens, daarom is een kommervolle toestand voor velen zoo ondragelijk, en daarom kunnen zij datgene niet verduren, wat scheiding maakt tusschen hen.

JOHN. BUNYAN.

VOOR ONZE VROUWEN

ONDER REDACTIE VAN
J. M. WESTERBRINK—WIRTZ

EEN PROTEST.

Hooggeachte Heeren.

Zooals ik bemerk, zal er volgende week een stuk geplaatst worden over coöperatie. Afgezien van 't voor of tegen dezer geschiedenis: is het Schouwvenster een vakblad? Zoo ja: bespreek dan ook den eerlijken winkelier. Zoo neen: zwijg dan s.v.p. over beiden. Er is toch in de betrokken vakbladen voldoende te lezen over coöperatie. Daar is voor ons blad (het Schouwvenster) wel wat anders te bespreken wat 't algemeen aangaat. 't Is toch niet de bedoeling om een zeker deel van uw lezers voor te lichten?"

Om het algemeen belang van de zaak geef ik bovenstaand protestschrijven in z'n geheel weer. Eigenlijk dacht ik, dat alleen een vrouw zoo impulsief zou kunnen zijn, om boos te worden over een artikel, dat nog niet eens geplaatst is. Zou de behandeling van dit onderwerp niet zoo objectief kunnen zijn, dat onze lezer, als hij 't onder de oogen heeft gehad, het woord mompelt, dat onze hedendaagsche jongelui gebruiken, wanneer ze je per ongeluk op de teenen trappen: „sorry“?

Ik zou me kunnen verschuilen achter het feit, dat een andere abonné speciaal mijn oordeel over deze zaak vroeg. En dat ik geen reden zag, hem een antwoord te weigeren. Waarom zou ik wel iemand ter wille zijn, die vraagt naar een recept voor kwetsen inmaken en niet een ander, die iets wil hooren over een onderwerp, dat toch wel zoo gewichtig is?

Ik zeg: ik zou me hier achter kunnen verschuilen. Maar ik doe dit niet, want ik wil deze gelegenheid aangrijpen om het heel nadrukkelijk te zeggen, dat ik vierkant sta tegenover inzender, wat zijn opvatting over het al of niet gewenschte van behandeling betreft. Daarbij moet hij in het oog houden, dat bedoeld artikel wordt opgenomen in de rubriek „Voor de Vrouwen“. Het stond er dezen keer niet boven, maar het was uit het eerste artikel toch heel goed op te maken, dat het bestemd was voor die rubriek. En nu weet ieder, die een weinig met de maatschappelijke toestanden op de hoogte is, dat de vrouw tegenwoordig inzake productie en verbruik een geheel andere plaats inneemt dan vroeger. Vóór de machine werd uitgevonden, was de vrouw degene, die produceerde hetgeen voor het gezin noodig was.

Zij moest dus weten, hoe dit op de best mogelijke manier te doen. Tegenwoordig is zij in de eerste plaats verbruikster. Zij moet op de best-mogelijke manier uitgeven, wat de man verdient. (Ik spreek nu van de getrouwde vrouw.) Maar juist daarom gaat het haar wel degelijk aan, welke pogingen worden aangewend door anderen, om de waren, die zij noodig heeft, zoo goed en tevens zoo goedkoop mogelijk te verschaffen. Daarom moet zij een eigen oordeel hebben over het cadeaustelsel, over het euvel der uitverkoop. En waarom dan niet over coöperatie? Waarom schreef de inzender geen protest, toen ik het had over eerstgenoemde zaken? Is coöperatie misschien voor hem, wat de roode lap is voor den stier? Of — las hij toevallig dit artikel, omdat er niet boven stond: „Voor onze Vrouwen“?

In Duitschland zijn geheele studies verschenen over de vrouw als verbruikster. Mogen dan onze Nederlandsche vrouwen niet af

en toe een heel klein ietsje hooren van wat mannen als Prof. Diepenhorst en Dr. Nederbragt zeggen over verschijnselen die wel degelijk voor de vrouw van belang zijn?

De boeken van deze mannen lezen de vrouwen niet; zij hebben er tijd noch lust toe. Vakbladen, zooals de inzender zegt — onze vrouwen hebben ze niet, en wat zij van deze zaken moeten weten moet anders worden gezegd dan wat de winkelier of de fabrikant er in zijn blad over wil vinden. Wat is dus natuurlijker, dan dat we in onze rubriek ook over dergelijke dingen — die evengoed het gezin betreffen als opvoeding, inmaak, mode — trachten in eenvoudigen vorm iets te zeggen?

Het lijkt me onmogelijk, steeds artikelen te schrijven, die alle lezeressen voldoen. Daarvoor zijn de belangen van b.v. gehuwden en ongehuwden, moeders met volwassen- en moeders met kleine kinderen te tegenstrijdig. Ik vind het al heel wat, wanneer ieder op haar beurt iets vindt dat haar interesseert.

J. M. W.—W.

P. S. Mochten anderen hierover hun meening willen zeggen, dan gaarne. Mits men niet rekest op opname. Voor „ingezonden stukken“ hebben we in 't algemeen geen plaats. Doch in het oordeel van lezers en lezeressen stellen we ongetwijfeld belang.

HANDWERKEN

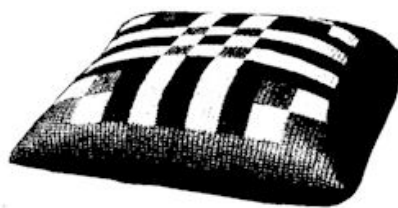
KUSSEN IN DEN TUNISCHEN HAAKSTEEK.

(Bij de foto en teekening.)

Twee dames vinden hiermede hun verzoek beantwoord. Mej. H. V. te W. vraagt om beschrijving van den Tunischen steek, dit kan hierbij meteen worden behandeld. Uw vraag betreffende den waaiersteek hopen we later te beantwoorden.

Het kussen is 50 c.M. in 't vierkant groot. De kleuren van de wol zijn bruin, paars, beige en oranje.

Ter verduidelijking geven we hierbij een teekening van het kussen. Het aantal steken

en toeren is in cijfers aangegeven. De verschillende kleuren zijn door letters aangeduid: Br is bruin, P is paars, G is groen, Bei is beige en O is oranje.

We namen stevige 4 draads wol, en gebruikten hierbij een aluminium haaknaald no. 3½, van 24 c.M. lengte, met een knopje aan 't eind.

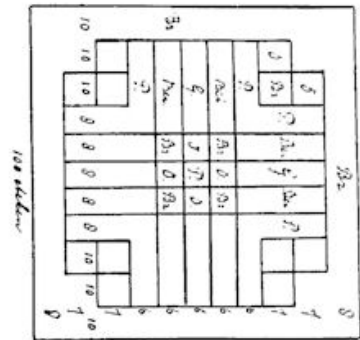
Hierop kunnen alle 100 steken gehaakt worden.

Zooals de meeste lezeressen wel zullen we-

ten, haken we bij den Tunischen steek in den heen-toer alle steken op de naald, om ze dan bij den terug-toer alle weer af te haken.

Voor dames, die den Tunischen steek niet kennen, volgt hier de beschrijving:

We beginnen met de bruine wol en haken

100 kettingsteken. Hierop worden dan de Tunische steken gewerkt.

Deze steek bestaat uit 2 toeren.

De 1e toer werken we alsof we vaste steken moeten haken, maar we gaan niet verder dan de helft van den steek. Deze toer luidt dus: insteken, de naald door 1 kettingsteek halen. We houden hierbij dus alle lussen, die we maken op de haaknaald. 't Verdient wel aanbeveling om de steken flink hoog op te halen.

Zijn we aan 't eind van de kettingsteken gekomen, hebben we dus 100 lussen op de haaknaald, dan werken we van links naar rechts den 2en toer.

Hierbij haken we de tweede helft van den vasten steek, d.i. omslaan, den draad door 2 lussen halen.

De 3e toer is gelijk aan den 1en, we nemen nu echter telkens in plaats van den kettingsteek de staande lus op.

Hebben we 8 toeren met de bruine wol gehaakt, dan komen we aan den toer waarin we bruin, oranje, paars, beige, groen, beige, paars, oranje en bruin moeten gebruiken.

Eerst haken we 20 steken met de bruine wol. Deze draad blijft aan 't werk hangen. Nu beginnen we met oranje. Hiervan haken we 10 steken, en laten dan den draad los om te beginnen met de paarse wol. Hiervan haken we 8 steken. Er volgen nu nog: 8 steken beige, 8 st. groen, 8 st. beige, 8 st. paars, 10 st. oranje en aan 't eind 20 st. bruin.

In dezen toer hebben we dus alleen de groene wol éénmaal gebruikt, van alle andere kleuren hebben we 2 kluwen noodig.

Bij het terughaken der steken gebruiken we bij de bruine lussen den bruinen draad, bij de oranje lussen den oranje draad enz. De draad behoeft dus alleen te worden af- en aangehecht als de kleuren opnieuw verspringen, een enkele maal kunnen we met het haken den draad langs het werk leggen en inhaken, om hem op de bestemde plaats te brengen.

Is het haakwerk klaar, dan mogen we dit op den verkeerden kant uitstrijken. Vooraf leggen we er een natgemaakte doek op. Het wordt hierdoor plat, en 't ziet er na deze behandeling veel netter uit.

Onze gehaakte overtrek is op een kussen van paarse satinet genaaid.

A. BALDER.

Broek op Langendijk 424.

HET SCHOUWVENSTER

WEEKILLUSTRATIE VOOR HET CHRISTELIJK GEZIN

MEDWERKERS: Ds. R. E. VAN ARKEL — Ds. R. DIJKSTRA — JOH. J. HESSELING — M. VAN DER HILST — G. G. HOOGWERFF — MEVR. A. VAN HOOGSTRATEN—Schoch — C. RIJNE — Ds. J. SMELIK — MEVR. J. M. WESTERBRINK—Wirtz — Ds. A. G. WOLF E. A.

(NAAR EEN SCHILDERIJ VAN R. KONING)
Terug van het bramen zoeken

Houtspokkelen

JOHN BUNYAN ALS MENSCH EN SCHRIJVER

II.

Wij willen in dit artikel uit den rijken schat van Bunyan's „Christen en Christinnereis” het een en ander naar voren brengen, in de hoop dat zoowel de kenners als niet-kenners van Bunyan er door opgewekt zullen worden zijn beroemde meesterwerk nog eens ter hand te nemen en te lezen.

Zooals bekend is, draagt Bunyan's hoofdwerk in onze taal verschillende titels. Soms wordt het „De Pelgrimstocht naar de Eeuwigheid” genoemd en soms „De Christen- en Christinnereis”. De oorspronkelijke Engelsche titel geeft echter de bedoeling van den schrijver nog zuiverder weer. Er is daar sprake van een „progress” en in dat woord ligt de gedachte aan „voortgang” opgesloten. Het duidt aan, dat er in het leven van den Christen een ontwikkeling zit en dat de pelgrim die naar het hemelsche Jeruzalem reizen wil, op dien weg ook waarlijk vorderingen zal maken als hij er ernstig naar streeft het doel te bereiken. Het Christelijk leven is een „progressief” leven. Het is, ondanks alle moeilijkheden en teleurstellingen, een „voortgaan” van kracht tot kracht totdat de vermoeide, afgematte pelgrim voor God in Sion zal verschijnen.

Deze gedachte kan in onze taal niet zuiver worden weergegeven. Noch het woordje „reis”, noch de uitdrukking „pelgrimstocht” zijn in staat de specifieke nuance van het woord „progress” te vertolken.

Wat is nu het literair karakter van de Pelgrimsreis en bij welk genre van literatuur kunnen wij haar indeelen?

Bunyan's Christenreis is een „allegorie” en wij weten allen wat de „allegorie” bedoelt. Wij vinden er in den Bijbel een paar verrukkelijke voorbeelden van. Denk aan de beroemde geschiedenis van de boomen die een Koning begeerden, of aan het aandoenlijk verhaal van den rijken man, die het oolam van een arm boertje roofde om het zijn voorbijtrekkenden gast voor te zetten. Men heeft er terecht op gewezen, dat zulk een allegorie aan een eigenaardige behoefte van den menschenlijken geest voldoet. De mensch beseft onwillekeurig dat het woord van Goethe waarheid is „alle Erscheinung ist nur ein Gleichniss”. Wij gevoelen spontaan dat de uitwendige wereld, die wij dagelijks waarnemen met de inwendige, in nauw verband staat en dat daarom het „natuurlijke” bijzonder geschikt is om het „geestelijke” af te beelden. Wat heeft Jezus dat bijv. diep verstaan! Wat was Hij een goddelijke Verzinster van fabels! Wat heeft de parabel of gelijkenis van uit Hem nieuwe roem behaald! Van de zon af, die bloedrood over de velden van Palestina onderging, tot aan de hen toe, die haar kiekens vertroetelde in het stof, drukte heel de wereld Hem een hoogere waarheid, vol licht en klaarheid, verzinnebeeld uit. In dat opzicht is Bunyan dus een waar discipel van Jezus geweest. Achter elk beeld, dat hij in de „Christenreis” gebruikt, ligt een gevoelvolle waarheid verborgen. Er schuilt een werkelijkheid achter iedere gelijkenis. Hij nam de wereld waarin hij dagelijks leefde, de wereld van Elstow en Bedford, in zijn handen op; houdt haar tegen het licht, het licht der eeuwigheid en laat er de glansen van een hoogere realiteit doorheen spelen, de realiteit der verlossing, die hij aan zijn lezers wilde verkondigen.

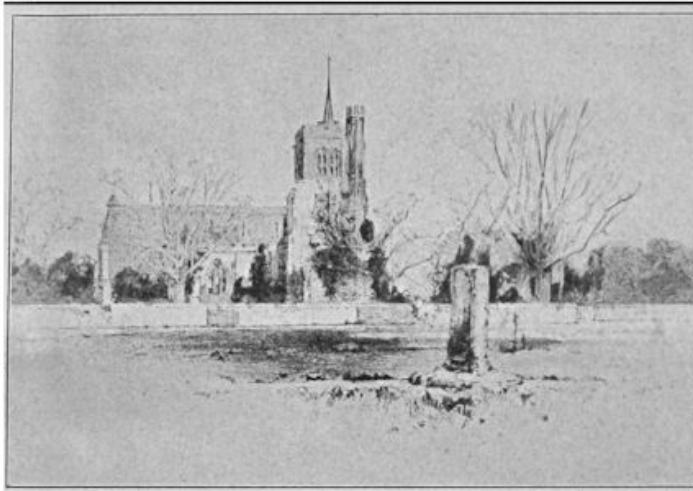
En let er dan op, hoe buitengewoon levend de figuren zijn, die hij teekent. Het zijn geen marionetten, geen levenloze wezens of bleke schimmen, die zonder geluid elkander voorbijglijden in een etherische wereld, maar figuren van vleesch en bloed die denzelfden strijd kennen als wij en aan dezelfde wetten (ook die der zonde!) onderworpen zijn als al de anderen. Vandaar, dat zijn personen zoo dicht bij ons staan. Zij schijnen ons aan te zien en te vragen: „Kent ge mij niet? Hebt gij mij nog nooit ontmoet in het leven?” Soms maken zij het ons nog angstiger en is het alsof zij vragen: „Ben ik soms uw tweelingsbroeder, uw tweelingszuster?” En een enkele keer wordt het nog erger: wij zitten rustig zulk een Bunyan-figuur te bestudeeren

en dan komt er plotseling een stem tot ons, en niemand weet vanwaar, die ons zegt: „die man of die vrouw, zijt gij”.

Aan dat karakter van onmiddellijkheid paart zich nog een tweevoudige, andere karaktertrek, n.l. een zekere algemeene menschelijkheid en een algemeene Christelijkheid.

Met het eerste bedoel ik, dat de „Christenreis” niet geschoeid is op een bepaalde Oostersche of op een Westersche leest maar een algemeen menschelijk karakter draagt. De figuren die erin geteekend worden hebben iets universeels. Gij kunt ze evengoed tegenkomen in Holland als in Engeland, in Groenland als in de steppen van Patagonië. Ze hooren ook niet tot één bepaalde maatschappelijke „standing”. Ge vindt ze terug onder armen en rijken, onder intellectueelen en analfabeten. Bunyan's menschentype is niet „een” mensch maar „de” mensch zooals hij denkt en leeft, zondigt en bidt, zijn diepte van vernedering kent en wandelt over zijn hoogten van aanbidding. Daarom blijft zijn boek actueel en wordt het even graag in de 17de als in de 20ste eeuw gelezen.

Naast dit algemeen-menschelijk karakter, staat nog het algemeen-Christelijk karakter van het boek. Ik bedoel er dit mee: hoewel Bunyan lid was van één bepaalde kerk en levenslang voor die kerk heeft gestreden, neemt hij niet een klein-kerkelijk standpunt in en werd zijn boek geschreven voor den grooten kring van uitverkorenen, die met elkander de ééne, algemeene, Christelijke Kerk vormen. Zooals bekend is, ging Bunyan wel wat ver in zijn verachting van confesio-

Bunyan's kerk te Bedford.

neele geschillen. Zwak dogmaticus als hij was, bovendien begiftigd met een meer synthetischen dan kritischen geest, kon hij niet inzien dat het kiezen van een bepaalde confessie voor een kerk niet een spelletje of een aardigheid is, maar het gehoorzamen aan een Goddelijken plicht. In dit opzicht heeft Bunyan de Christelijke kerken bepaald onrecht aangedaan. Zijn onverschilligheid voor iedere confessie, mits deze zich maar bewoog binnen den kring van het orthodox Protestantisme, schijnt wel ruim en breedhartig te zijn maar is van een gemakkelijheid die aan oppervlakkigheid grenst. Vandaar zijn bekende uitspraak, dat de partijnamen als Wederdoopten, Independenten, Presbyterianen enz. niet uit Jeruzalem of Antiochië maar uit de

hel afkomstig zijn, omdat zij natuurlijkerwijze de verdeeldheid bevorderen. Wanneer men hem op afwijkende meeningen der geloovigen wees en zeide dat men zulke menschen toch niet tot zijn kerk kon toelaten, glimlachte hij en zeide: „ontvangt elkander gelijk Christus ons ontvangen heeft”.

Men kan tegen deze ruimhartigheid zijn bezwaren laten gelden (en ik heb er meer bezwaren tegen dan Dr. J. H. Gunning, die Bunyan juist om deze zijde van zijn karakter uitbundig roemt!) het moet erkend worden, dat deze afwezigheid van allen kerkelijken hartstocht, hem des te gemakkelijker zijn aandacht deed bepalen bij de hoofdwaarheden van den Bijbel die nu hun volle, heerlijkste belichting konden ontvangen. Terwijl wij, kinderen van één bepaalde kerk, met onzen eigen kerkelijken strijd, dikwijls gedwongen worden ons met heel onze aandacht, op de periferie der Christelijke waarheid te bewegen, kon een man als Bunyan altijd in het levend middelpunt staan. Christus en het geloof in hem als Zaligmaker en Verlosser, was het eenig criterium der orthodoxie dat hij wilde erkennen. Ieder die dezen Naam, als het inbegrip van den eenigen troost in leven en in sterven noemde, was voor Bunyan een vriend, ja, meer dan een vriend, een broeder en een zuster. Hij wilde geen oordeel uitspreken over anderen die op alle punten der waarheid niet geheel dachten als hij, maar wilde ze allen omvatten in de ééne, groote liefde tot Christus, in den éénen doop die zij ontvingen en in den éénen Bijbel, die hen allen dierbaar was.

Dit kerkelijk indifferentisme wordt hier dus niet als ideaal genoemd maar slechts als een feit in Bunyan's leven geconstateerd. Maar tegelijk spreken wij als onze innige overtuiging uit, dat wie zich zoó op het „eene-noodige” kan concentreren en Christus-alleen voor het oog van zijn lezers kan oproepen, daarmee aan de menschheid een evangelisatorischen weldaad bewijst die niet hoog genoeg gewaardeerd kan worden. Licht hierin niet de mysterieuze invloed van den Bijbel